

ZÁSADA NEMO TENETUR SE IPSUM ACCUSARE A JEJ VPLYV NA DOKAZOVANIE DROGOVEJ TRESTNEJ ČINNOSTI¹

JUDr. Igor Slovák

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra trestného práva, kriminológie a kriminalistiky
igor.slovak@flaw.uniba.sk

Zásada nemo tenetur se ipsum accusare a jej vplyv na dokazovanie drobovej trestnej činnosti

Príspevok sa zaoberá potencionálnym konfliktom efektívneho postihovania drobovej trestnej činnosti a zachovaním práva na obhajobu a spravodlivé súdne konanie jej páchatel'ov v zmysle čl. 6 Dohovoru. Zaoberá sa vplyvom zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*, ktorá má svoj základ v ranom kánonickom práve na súčasný trestný proces (nie- len) v Slovenskej republike a spochybnením zákonnosti vybraných, prevažne zaist'ovacích, úkonov trestného konania. Cieľom príspevku je poskytnúť odporúčania *de lege ferenda* pre každodenný boj policajných a justičných zložiek proti tomuto rozšírenému druhu kriminality.

Das Prinzip nemo tenetur se ipsum accusare und seine Auswirkungen auf den Nachweis von Drogenkriminalität

Der Artikel befasst sich mit dem Konfliktpotenzial einer wirksamen Verfolgung von Drogenkriminalität und der Wahrung der Rechte auf Verteidigung und ein faires Verfahren ihrer Täter im Sinne von Art. 6 des Übereinkommens. Es befasst sich mit dem Einfluss des im frühen kanonischen Recht begründeten Grundsatzes des *nemo tenetur se ipsum accusare* auf den laufenden Strafprozess (nicht nur) in der Slowakischen Republik und die Infragestellung der Rechtmäßigkeit ausgewählter, meist inhaftierter, krimineller Handlungen Verfahren. Ziel des Papiers ist es, *de lege ferenda* Empfehlungen für den täglichen Kampf von

¹ Príspevok spracovaný v rámci projektu APVV-17-0022 s názvom „Rímsko-kánonické vplyvy na slovenské verejné právo.“

Polizei und Justiz gegen diese weit verbreitete Kriminalitätsform zu geben.

The principle of nemo tenetur se ipsum accusare and its impact on proving drug crime

The article deals with the potential conflict of effective prosecution of drug crime and the preservation of the rights of the defense and fair trial of its perpetrators in the sense of Art. 6 of the Convention. It deals with the influence of the principle of nemo tenetur se ipsum accusare, which has its basis in early canon law on the current criminal process (not only) in the Slovak Republic and the questioning of the legality of selected, mostly detention, criminal proceedings. The aim of the paper is to provide de lege ferenda recommendations for the day-to-day fight of police and judicial forces against this widespread type of crime.

Kľúčové slová: nemo tenetur se ipsum accusare, zákaz sebaobviňovania, drogová trestná činnosť, dokazovanie, právo na spravodlivý proces

Schlüsselbegriffe: nemo tenetur se ipsum accusare, Verbot der Selbstbeschuldigung, Drogenkriminalität, Beweisführung, Recht auf ein faires Verfahren

Key words: nemo tenetur se ipsum accusare, prohibition of self-blame, drug crime, proving, the right to a fair trial

Úvod

Drogová trestná činnosť je mimoriadne rozšíreným druhom kriminality a má častokrát presah aj na páchanie iných druhov trestnej činnosti – prevažne majetkovej, ale aj násilnej či ekonomickej. Tvorí významný podiel na celkovej odhalenej kriminalite v rámci územia Slovenskej republiky. Je však nevyhnutné uviesť, že mnoho prípadov ostáva stále nezistených a jej odhaľovanie je mimoriadne náročným postupom a to aj z dôvodu absencie poškodeného subjektu v zmysle § 46 a nasl. Trestného poriadku.² S dôrazom na jej negatívne vplyvy na jednotlivca, ako aj celú spoločnosť, je nevyhnutné jej potláčanie a s tým súvisiace potláčanie aj iných, vyššie uvedených druhov kriminality. Efektívny „boj“ v právnom štáte musí mať zákonné mantinely, ktorých obrazom je ich zhmotnenie v trestnoprocených kódexoch. Aj tu totiž platí pravidlo, že spravodlivosť musí byť dosahovaná zákonným spôsobom – v súlade s účelom a zmyslom (nielen) Trestného poriadku. Mimoriadne vážny význam a miesto majú v danej otázke aj medzinárodné zmlu-

---

² Zákon č. 301/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov.

vy o ľudských právach – akou je napríklad Dohovor.³ V príspevku sa budem zaoberať vplyvom zásady *nemo tenetur se ipsum accusare*, ktorú možno zjednodušene chápať ako tzv. zákaz sebaobviňovania vo vzťahu k dokazovaniu drogovej trestnej činnosti a návrhom *de lege ferenda*, pomocou ktorých je možné predchádzať procesným pochybeniam, zvyčajne zasahujúcich príslušníkov PZ.

1. Hmotnoprávny základ skúmanej problematiky

V prvom rade považujem za potrebné vymedziť pojem drogová trestná činnosť, keďže takúto kategóriu explicitne Trestný zákon⁴ nepozná. V užšom zmysle je medzi drogovú kriminalitu možné zaradiť trestné činy nedovolenej výroby omamných a psychotropných látok, jedov alebo prekursorov, ich držania a obchodovania s nimi podľa § 171, § 172 a § 173 Trestného zákona, a trestný čin šírenia toxikománie podľa § 174 Trestného zákona, ktoré sú všeobecne verejnosťou považované za tento druh kriminality. V rámci uvedených skutkových podstát sú postihovaní tzv. konzumenti, predajcovia a dodávatelia (tzv. díleri), držiteľia, kupujúci, vyrábajúci, obchodujúci a šíriaci omamné a psychotropné látky, prípadne ich prekursory. Podľa môjho názoru však nemožno opomíňať ani trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona, ktorý postihuje konania vykonávané ako zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by páchatel mohol ohroziť život alebo zdravie osôb alebo spôsobiť značnú škodu na majetku, pod vplyvom návykovej látky. Pod návykovou látkou sa v intenciách § 130 ods. 5 Trestného zákona okrem alkoholu, rozumejú aj omamné látky, psychotropné látky a ostatné látky spôsobilé nepriaznivo ovplyvniť psychiku človeka alebo jeho ovládacie alebo rozpoznávacie schopnosti, alebo sociálne správanie. V skratke ich možno nazvať drogami. Na základe uvedeného mám za to, že pod drogovú trestnú činnosť v širšom zmysle je potrebné zaradiť aj naposledy označený trestný čin (samozrejme v prípade, ak zákonom uvedenú činnosť vykonáva osoba pod vplyvom drog). Samotné vymedzenie a kategorizáciu (zakázaných) drog ponúka zákon č. 139/1998 Z. z. o omamných látkach, psychotropných látkach a prípravkoch v znení neskorších predpisov. V zmysle tohto zákona a „užívateľskej praxe“ v rámci územia Slovenskej republiky medzi najčastejšie vyskytujúce sa druhy týchto zakázaných látok patria hero-

³ Dohovor ochrane ľudských práv a základných slobôd.

⁴ Zákon č. 300/2005 Z. z. v znení neskorších predpisov

ín, metamfetamín, rastlina konope či kokain. Nezriedka sa však vyskytujú aj iné druhy omamných a psychotropných látok. K jedným z novodobých fenoménov, najmä u sociálne slabšej vrstvy obyvateľstva, patrí aj polosyntetická droga „herba.“

2. Stručný historický exkurz k vývoju a významu zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* a jej súčasné ponímanie

Hoci je zásada *nemo tenetur se ipsum accusare* všeobecne považovaná za zásadu prevažne anglo-amerického právneho systému (common law), jej základy možno nájsť už v ranom kánonickom práve. Vo svojich spisoch ju proklamovali už cirkevní otcovia Aurelius Augustinus (354 – 430) a Johannes Chrysostomus (354 – 407). Vo vzťahu k pomerne vyspelému rímskemu, a neskôr kánonickému, právu nastal v otázke trestného procesu v 12. a 13. storočí, predovšetkým pričinením pápeža Inocenta III., významný zlom, kedy sa doposiaľ akuzачné konanie zmenilo na inkvizičné. Jedným z významných znakov inkvizičného procesu bolo zakotvenie povinnosti obvineného vypovedať pravdivo. Najvýznamnejší katolícky teológ a filozof Tomáš Akvinský (1225 – 1274) napísal že *obžalovaný z povinnosti je viazaný vyložiť sudcovi pravdu, ktorú od neho podľa pravidiel práva vyžaduje. A preto, ak nechce vyznať pravdu, ktorú je viazaný povedať, alebo ak ju ľživo poprie, smrteľne zhreší*. Stredoveké právo možno považovať za temné obdobie vývoja právneho myslenia ako celku, ktoré však malo nepochybne súvis s feudálnymi princípmi udržania si moci. Vďaka tomu bola zásada *nemo tenetur* na niekoľko storočí celkom zabudnutá. Ďalší zásadný zlom nastal až v období tzv. veľkých buržoázných revolúcií, ktoré spoločne s pretvorením trestného procesu viedli k obnoveniu zákazu donucovania k sebaobviňovaniu. Prvé explicitné vyjadrenie tohto princípu priniesol Piaty dodatok americkej ústavy z roku 1791. Odvtedy je toto pravidlo pokladané v USA za súčasť tzv. Bill of Rights. Doslovný text označeného ustanovenia znie: „*Nikto nesmie byť v trestnej veci donucovaný k tomu, aby vystupoval ako svedok proti sebe*.“ Na európskom kontinente sa uvedená zásada dostávala do právnych poriadkov jednotlivých štátov postupne, najmä v priebehu 19. storočia.⁵

---

⁵ MUSIL, J. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare). [online]. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/zakaz-donucovani-k-sebeobviňovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>.

V súčasnosti má zásada *nemo tenetur se ipsum accusare* za úlohu chrániť obvineného pred bezprávnym donucovaním zo strany štátnych orgánov a tým prispievať k zaisteniu práva na spravodlivé súdne konanie. Právo neprispievať k vlastnému obvineniu sa v prvom rade týka rešpektovania vôle obvineného mlčať, ako aj neprispieť k vlastnej inkriminácii a usvedčeniu aktívnym konaním.

3. Právny základ

Hoci zásada *nemo tenetur* nie je v súčasnosti explicitne vyjadrená v, pre náš štát „kľúčových právnych dokumentoch“ – teda v Ústave,⁶ Dohovore či v Trestnom poriadku, a teóriou slovenského trestného procesu nie je automaticky zaradovaná k základným zásadám trestného konania, táto však implicitne vyplýva hneď z niekoľkých ustanovení. Okrem uvedeného vychádza aj z čl. 37 ods. 1 a čl. 40 ods. 4 Listiny⁷ a je výslovne zakotvená v čl. 14 ods. 3 písm. g) Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

Rozhodovacia činnosť Európskeho súdu pre ľudské práva viackrát potvrdila, že právo neobviňovať samého seba tvorí imanentnú súčasť práva na spravodlivé súdne konanie v zmysle čl. 6 ods. 1 Dohovoru.

Prvýkrát sa námietkou porušenia práva neobviňovať samého seba súd zaoberal vo veci *Funke v. Francúzsko* (rozsudok č. 10588/83 zo dňa 25. 02. 1993). V tomto prípade išlo o to, že sťažovateľ bol povinný zaplatiť pokutu za to, že odmietol poskytnúť colným orgánom výpisy zo svojich zahraničných bankových kont a zároveň mu bola uložená povinnosť tieto dokumenty vydať. Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že (...) *colné úrady vyvolali potrestanie sťažovateľa, aby získali iné dôkazy, ktorých existenciu predpokladali, bez toho, aby v tomto ohľade mali istotu. Pretože si ich nemohli alebo nechceli opatriť iným spôsobom, prinútili sťažovateľa aby sám poskytol dôkaz o trestných činoch, ktorých sa mal dopustiť. Zvláštnosti colného práva (...) nemôžu ospravedlniť taký zásah do práva každého obvineného mlčať a neprispievať k vlastnému obvineniu. Došlo preto k porušeniu čl. 6 ods. 1 Dohovoru.*

Zásada zákazu sebaobviňovania však pokrýva aj situácie, kedy by orgány činné v trestnom konaní získali výpoveď resp. vec prostredníctvom násilia, resp. jeho hrozby. Európsky súd pre ľudské práva vo veci

⁶ Zákon SNR č. 460/1992 Zb. v znení neskorších ústavných zákonov.

⁷ Ústavný zákon č. 23/11 Zb. ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky.

Gäfgen v. Nemecko (rozsudok č. 22978/05 zo dňa 01. 06. 2010) vyslovil záver, že pokiaľ je obvinený donútený k výpovedi za použitia mučenia alebo iného neľudského zaobchádzania zakázaného čl. 3 Dohovoru, je použitie takéhoto dôkazu v rozpore s právom na spravodlivé súdne konanie garantovaným čl. 6 Dohovoru.⁸

Judikatúra Európskeho súdu pre ľudské práva je v oblasti uplatňovania zásady neprispievať k vlastnému obvineniu pomerne široká a jednoznačná. Uvedené právo obvineného podriaďuje pod režim zachovania práva na spravodlivé súdne konanie a tým pádom považuje *nemo tenetur* za jeho nedielnu súčasť. V právnom prostredí Slovenskej republiky nachádzame odraz práva na spravodlivé súdne konanie predovšetkým v čl. 46 ods. 1 Ústavy. Nemožno však v tejto súvislosti opomenúť ani čl. 47 ods. 1 Ústavy, priznávajúci každému právo *odoprieť výpoveď, ak by ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkej osobe*. Označenú ústavnú normu precizujú a rozvíjajú príslušné ustanovenia Trestného poriadku. Konkrétne § 2 ods. 1, § 2 ods. 2, § 2 ods. 9, § 34 ods. 1, § 34 ods. 5, § 34 ods. 6, § 130 Trestného poriadku a ďalšie. Zásadné a určujúce kritériá možno zhrnúť do nasledovných niekoľkých bodov: trestne zodpovedný subjekt smie byť stíhaný len zo zákonných dôvodov a zákonným spôsobom; má právo na obhajobu; má právo odoprieť vypovedať a o týchto právach musí byť náležite poučený. Práve v uvedených ustanoveniach je „difúzne“ premietnutá zásada *nemo tenetur se ipsum accusare*.

Zjednodušene preto o tejto zásade hovoríme ako o súbore právnych noriem zaručujúcich každému právo neprispievať k vlastnej inkriminácii, pomocou zabezpečenia práva na materiálnu obhajobu.

Zaujímavosťou je, že otázku neprispievať k vlastnému obvineniu riešili už sudy bývalej ČSSR. Medzi najznámejšie rozhodnutie týkajúce sa analyzovanej oblasti patrí judikát Najvyššieho súdu ČSSR publikovaný ako Rt 25/1969. Tento sa síce netýkal drogovej, ale ekonomickej trestnej činnosti, no jasne vymedzil aplikáciu zásady *nemo tenetur* nielen na osoby, majúce procesné postavenie obvineného, ale aj na osoby, ktoré vypovedajú v procesnom postavení svedka ohľadom vlastnej trestnej činnosti. Podľa právnej vety tohto rozhodnutia osoba, ktorá spáchala trestný čin, sa nepravdivou svedeckou výpoveďou ohľadne tohto svojho trestného činu nedopúšťa trestného činu krivej výpovede podľa § 175 (vtedy účinného) Trestného zákona, a to ani vtedy, ak bola riadne poučená o práve odoprieť výpoveď podľa § 100 ods. 2 (vtedy účinného) Trestného poriadku. Trestné stíhanie takejto osoby, aj keď vo veci nebola obvineným, by bolo v rozpore s § 91 ods. 1 (vtedy účinné-

---

⁸ KMEC, J. et. al. Evropská úmluva o lidských právech : komentář. s. 76 5-766.

ho) Trestného poriadku, podľa ktorého obvinený nesmie byť k výpovedi alebo priznaniu žiadnym spôsobom donucovaný, pretože sankcia za trestný čin krivej výpovede by predstavovala neprípustné donucovanie k pravdivej výpovedi.⁹

4. *Nemo tenetur* a drogová trestná činnosť

Dôsledné vyžadovanie dodržiavania zákonnosti pri preukazovaní páchania trestnej činnosti patrí k základným atribútom právneho štátu. Uvedené platí aj pre zaisťovanie vecí dôležitých pre trestné konanie, kedy orgány činné v trestnom konaní ako aj príslušníci policajného zboru, musia dodržať správny procesný postup a využiť správny zákonný rámec – napríklad aj pre zaisťovanie drog od podozrivých osôb. Nezriedka sa v kriminalistickej minulosti vyskytli prípady, kedy uvedené látky neboli získané zákonným spôsobom.

Podľa § 2 ods. 12 Trestného poriadku *orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v ich súhrne nezávisle od toho, či ich obstaral súd, orgány činné v trestnom konaní alebo niektorá zo strán. Zásada zákonnosti dôkazov je tiež premietnutá aj v ustanovení § 119 ods. 3 Trestného poriadku, v zmysle ktorého za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.*

Pre naplnenie obsahu pojmu „zákonný dôkaz“ je nevyhnutné tento vnímať aj prizmou dodržania zásady *nemo tenetur* pri jeho získaní. V prípadoch drogovej trestnej činnosti na tento postup možno vzťahovať nasledovné kritériá:

- podozrivý nemôže byť k vydaniu drog nútený fyzickým násilím či jeho hrozbou,
- podozrivý nemôže byť k vydaniu drog nútený pod hrozbou poriadkovej pokuty,
- o svojich právach (dobrovoľne drogy nevydať a o práve na obhajobu) musí byť poučený,

---

⁹ HARABKUS, M. Likvidácia dôkazov zo strany páchatel'ov trestnej činnosti a princíp nemo tenetur se ipsum accusare. [online]. Dostupné na: http://www.ucps.sk/LIKVIDACIA_DOKAZOV_ZO_STRANY_PACHATELOV_TRESTNEJ_CINNOSTI_A_PRINCIP_NEMO_TENETUR_SE_IPSUM_ACCUSARE.

- takýto dôkaz musí zaistiť Trestným poriadkom oprávnený subjekt.¹⁰

V prípade nedodržania uvedeného postupu hrozí riziko zmarenia trestného konania z dôvodu nezákonne získaného dôkazu, na ktorý súd pri rozhodovaní nesmie prihliadať.

4.1 Zákaz mučenia ako najvyššia cnosť právneho štátu

Získavanie akýchkoľvek dôkazov fyzickým násilím či jeho hrozbou v právnom štáte neprichádza do úvahy. Akékoľvek fyzické násilie policajných zložiek voči podozrivým osobám, v úmysle získať od nich drogy, ktoré tieto osoby majú v držbe, naráža okrem etických aj na zákonné, či dokonca ústavné mantinely. Cieľom príspevku nie je rozsiahla analýza zákazu mučenia – to je predpokladám každému čitateľovi s aspoň minimálnym právnym povedomím jasné. Preto v tejto súvislosti len stručne.

V zmysle čl. 3 Dohovoru, čl. 4 Charty, čl. 16 ods. 2 Ústavy či čl. 7 ods. 2 Listiny *nikoho nemožno mučiť alebo podrobovať neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu*.

Podľa § 119 ods. 5 Trestného poriadku *dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takého donútenia sa nesmie použiť v konaní okrem prípadu, keď sa použije ako dôkaz proti osobe, ktorá také donútenie alebo hrozbu donútenia použila*.

4.2 Zákaz hrozby poriadkovou pokutou

Z hľadiska rešpektovania práva podozrivej/obvinenej osoby nepripievať k vlastnému obviňovaniu sa javí ako zvlášť dôležitá povinnosť zasahujúcich zložiek poučiť takúto osobu, že v prípade, ak táto disponuje vecou dôležitou pre trestné konanie v zmysle § 89 Trestného poriadku, môže ju dobrovoľne vydať. K dobrovoľnému vydaniu však nemôže byť nútená pod hrozbou poriadkovej pokuty, a to práve s ohľadom na jej postavenie podozrivej osoby, ktorej práva by sa v zmysle judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva ako aj judikatúry súdov Slovenskej republiky mali čo najviac približovať k právam obvinenej osoby (§ 34 Trestného poriadku). Uvedené postavenie je odlišné od procesného postavenia svedka, ktorému môže byť v prípade nevyda-

---

¹⁰ Ilustrované kritériá sa vzťahujú prevažne na prípady tzv. „pouličnej“ kriminality, kedy je podozrivý kontrovaný pri výkone služobnej činnosti príslušníkov policajného zboru a nie v prípadoch plánovaných „razií“ vykonávaných na podklade príkazov na domovú prehliadku, prehliadku iných priestorov a pozemkov či osobnú prehliadku.

nia veci dôležitej pre trestné konanie uložená poriadková pokuta, až do výšky 1.690 € ¹¹ (napríklad ak svedok disponuje mobilným telefónom obvineného v prípade niektorého z mravnostných trestných činov, obsahujúcim pornografické fotografie maloletých uložených v pamäti predmetného mobilného telefónu). Hoci slovenský Trestný poriadok nepozná formálne ucelenú kategóriu podozrivej osoby, na niektorých miestach tento pojem používa. Ide o prípady zadržanej osoby v zmysle § 85 ods. 1 či § 204 ods. 1 Trestného poriadku, ktorej doposiaľ nebolo vznesené obvinenia avšak rozsah jej práv sa s poukazom na vyššie uvedené blíži obvinenému (§ 85 ods. 5 Trestného poriadku). V uvedených prípadoch ide o hybridné postavenie, ktoré možno zjednodušene pomenovať ako postavenie „medzi svedkom a obvineným.“

4.3 Manudukčná povinnosť

Mimoriadne dôležitú úlohu v daných situáciách zohráva správne poučenie zo strany zasahujúcich orgánov. Jeho absencia môže v niektorých prípadoch znamenať nezákonnosť celého úkonu a tým pádom viesť k dôkaznej núdzi. Ak podozrivý vydá drogu, ako vec slúžiacu na účely dokazovania (§ 89 ods. 1 písm. a) Trestného poriadku), bez toho, aby bol poučený že tak urobiť nemusí, problémom, ktorý v tejto situácii vzniká je nezákonnosť tohto zaisťovacieho úkonu – ktorý zároveň predstavuje moment začatia trestného stíhania (§ 199 ods. 4 Trestného poriadku). Toho dôsledkom je následná nezákonnosť všetkých úkonov (výsluchov svedkov, znaleckého skúmania a pod.) vykonaných po tomto momente. Keďže vydanie veci bolo v tomto prípade nielen zaisťovacím úkonom ale aj neopakovateľným, je tak zmarená možnosť viesť trestné stíhanie pre držbu tejto drogy.

K právu neprispievať k vlastnému obviňovaniu samozrejme nepatrí znemožnenie zaisťovacieho úkonu „márnou výzvou“ – bez odozvy. Odôvodňuje ho len nevydanie pod hrozbou donútenia – tak fyzického ako pod hrozbou poriadkovej pokuty v zmysle § 70 Trestného poriadku. V prípade, ak podozrivý vec dôležitú pre trestné konanie dobrovoľne nevydá, môže byť pristúpené k jej odňatiu v zmysle § 90 Trestného poriadku (pokiaľ sa taká vec nachádza na viditeľnom mieste, v dispozícii podozrivého – napríklad, ak má podozrivý zavesené vrecúško s obsahom drogy na opasku), respektíve, za splnenia zákonných podmienok k zaisteniu drogy v rámci osobnej prehliadky podľa §102 Trestného poriadku, prehliadky iných priestorov alebo pozemkov

---

¹¹ V prípade fyzickej osoby, ktorou v naznačených procesných situáciách svedok takmer vždy je.

podľa §101 Trestného poriadku, či domovej prehliadky podľa § 100 Trestného poriadku.

4.4 K zákonnosti subjektu vykonávajúceho zaistenie drog od podozrivej osoby

Podstatný element z hľadiska zákonnosti získania drogy reprezentuje aj subjekt vykonávajúci jej zaistenie. Úkony trestného konania môže *lex generalis* vykonávať policajt (v zmysle § 10 ods. 7 Trestného poriadku) a prokurátor (s prihladením na § 230 ods. 2 písm. c) Trestného poriadku). Ideálny stav nastáva, ak predmetný zaisťovací úkon vykoná vyššie uvedený tzv. „procesný“ policajt,¹² resp. prokurátor. Zaistenie drogy iným než procesným policajtom však samo o sebe nemusí spôsobiť nezákonnosť takéhoto úkonu. Na základe § 10 ods. 9 Trestného poriadku vybrané úkony policajta môže vykonať *aj príslušník Policajného zboru, ktorý nie je vyšetrovateľom Policajného zboru alebo povereným príslušníkom Policajného zboru uvedeným v odseku 7 písm. a), b) a d) v rozsahu určenom všeobecne záväzným právnym predpisom, ktorý vydá Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky na vykonávanie rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo v skrátanom vyšetrovaní*. Všeobecne záväzným predpisom podľa predchádzajúcej vety sa rozumie vyhláška ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 192/2017 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo skrátanom vyšetrovaní. Podľa § 3 písm. a) Vyhlášky je *aj príslušník Policajného zboru zaradený v službe kriminálnej polície, službe finančnej polície, službe poriadkovej polície, službe dopravnej polície, službe železničnej polície, službe hraničnej a cudzineckej polície a inšpekčnej službe oprávnený zaistiť na účely trestného konania vec dôležitú pre trestné konanie podľa § 89 ods. 1 Trestného poriadku, či podľa § 3 písm. b) Vyhlášky prevziať vec podľa § 92 Trestného poriadku*. Z uvedeného vyplýva, že v praxi môže k zaisteniu drogy prísť aj napríklad príslušníkmi PMJ či tzv. operatívnymi pracovníkmi z odboru kriminálnej polície, čo s poukazom na citovanú vyhlášku neohrozí zákonnosť takéhoto úkonu z hľadiska vykonávajúceho subjektu.

V danej súvislosti považujem za potrebné poukázať aj na občasné nedostatky v praxi príslušníkov policajného zboru, spôsobené nie celkom procesne správnym spôsobom zaisťovania vecí dôležitých pre trestné konanie. Pomerne častým javom je pre tento účel využívanie

---

¹² Vyšetrovateľ policajného zboru či poverený príslušník policajného zboru, v závislosti od množstva zaistenej látky s ohľadom na právnu kvalifikáciu skutku ako trestného činu.

ustanovení Zákona o policajnom zbore,¹³ menovite § 21 pojednávajúcom o oprávnení zaistiť vec. Uvedený postup nie je možné *en bloc* označiť za nesprávny, veď sám Trestný poriadok v ustanoveniach § 2 ods. 12 ako aj § 119 ods. 3, predpokladá, že za dôkaz môže súžiť aj vec získaná podľa osobitného zákona. V zmysle judikatúry však nie je prípustné obchádzanie ustanovení Trestného poriadku v prípadoch, ak o takejto trestnej činnosti disponuje policajný zbor relevantnými poznatkami vopred. V zmysle stanoviska Najvyššieho súdu Slovenskej republiky R 47/2013 *pri relevantných poznatkoch o podozrení zo spáchania alebo aktuálneho páchania trestného činu, ktorými polícia disponuje v dostatočnom časovom predstihu, vzniká povinnosť postupu orgánov činných v trestnom konaní podľa Trestného poriadku. V takom prípade možno dôkaz pre trestné konanie získať len trestnoprocesným postupom. Ak však poznatky o trestnej činnosti nie sú polícii dostatočne vopred známe, môže byť výsledok zákonného postupu pri služobnom zákroku (§ 9 ods. 3 Zákona o policajnom zbore) dôkazom v trestnom konaní. Z danej konštrukcie je zrejmé, že v prípade trestného konania majú ustanovenia Trestného poriadku prednosť pred Zákonom o policajnom zbore a teda je k nemu vo vzťahu špeciality. Na druhej strane, ak sa v priebehu služobnej činnosti (napríklad pri cestnej kontrole, či kontrole totožnosti osoby) objaví v držbe tejto osoby zakázaná látka, je možné zakceptovať postup v intenciách Zákona o policajnom zbore pri následnom prevzatí zaistenej veci do trestného konania podľa § 92 Trestného poriadku. S ohľadom na, v predchádzajúcom odseku uvedené skutočnosti, že pre odstránenie všetkých „procesných pochybností“ sa javí ako správny postup vykonávanie takýchto úkonov v intenciách Trestného poriadku.*

5. *Nemo tenetur* ako absolútne právo?

V súvislosti so zákazom sebaobviňovania súdy Slovenskej republiky riešili pomerne kurióznú situáciu, kedy sa obvinení odvolávali na zásadu *nemo tenetur* v súvislosti s nevykonaním skúšky na zistenie prítomnosti návykovej látky v dychu/krvi, pretože jej vykonaním by inkriminovali samých seba a vystavili sa tak hrozbe trestného stíhania pre trestný čin ohrozenia pod vplyvom návykovej látky podľa § 289 Trestného zákona. Najvyšší súd Slovenskej republiky vo svojom uznesení sp. zn. 5 Tdo 71/2014 zo dňa 27. 11. 2014, konštatoval, že *právo neprispievať k vlastnému obvineniu sa v prvom rade týka rešpekto-*

¹³ Zákon č. 171/1993 Z. z. v znení neskorších predpisov.

vania vôle obvineného mlčať, ako aj neprispieť ku svojmu obvineniu a usvedčeniu iným aktívnym konaním. Obvineného však možno podrobiť strpeniu dôkazných úkonov, ktoré predpokladajú len jeho pasívnu účasť, a to aj s použitím určitého stupňa nátlaku, ktorý však nesmie byť zneužitý jeho neprimeranosťou. Od obvineného možno požadovať, aby strpel napr. odňatie vecí, odobratie vzorky dychu, moču, krvi, pachu, vlasov alebo tkanív pre účely testu DNA – a to i za pomoci donútenia, napriek skutočnosti, že ho tieto dôkazy usvedčujú. (...) Dychová skúška na prítomnosť alkoholu v krvi vodiča musí byť podľa ustanovenia § 5 ods. 4 zákona č. 219/1996 Z. z. o ochrane pred zneužívaním alkoholických nápojov a o zriaďovaní a prevádzke protialkoholických záchytných izieb v znení neskorších predpisov, vykonaná prístrojom, spoľahlivosť ktorého je preukázaná certifikátom o overení tohto analyzátora dychu, po poučení vodiča o spôsobe vykonania dychovej skúšky.

Zovšeobecňujúc uvedené závery je možné konštatovať, že **právo neprispievať k vlastnému obviňovaniu sa vzťahuje na aktívne konanie podozrivého a nie na úkony, ktoré je povinný podľa zákona strpieť.**

Zásada *nemo tenetur* teda predstavuje procesnú garanciu toho, aby obvinený nebol nútený usvedčovať seba samého a z nevedomosti, že tak nemusí urobiť, ak by tým produkoval v dobrovoľnej súčinnosti dôkazy vo svoj neprospech, ak to nie je vyjadrením jeho vôle. Uvedená zásada sa v aplikačnej praxi orgánov činných v trestnom konaní neuplatňuje v prípadoch získavania dôkazov, ktoré existujú nezávisle od vôle obvineného a na ich získanie sa nevyžaduje žiadna aktívna činnosť tejto osoby (napr. odober vzorky DNA, daktyloskopických vzoriek, vzorky krvi, moču, pachové vzorky, či vyššie spomínaná dychová skúška).¹⁴

Záver a odporúčania

Zásada *nemo tenetur se ipsum accusare* sa historicky vyvíjala – zažila svetlejšie ako aj temnejšie obdobia, no prežila až do dnešných čias. Patrí k významným aspektom práva na obhajobu a práva na spravodlivé súdne konanie. Taktiež patrí k pilierom právneho štátu – tvoriaceho opozitum tajomného inkvizičného konania. Má nesporný význam z hľadiska zákonnosti získavania dôkazov a zákonnosti trestného konania ako celku.

---

¹⁴ ŠUŠOTA, J. Uplatňovanie zásady *nemo tenetur se ipsum accusare* v výsluchu obvineného. Bulletin slovenskej advokácie, 26, 2020, č. 1-2, s. 32 - 37.

Z hľadiska súčasnej legislatívy v slovenskom právnom poriadku absentuje podrobnejšia úprava postavenia podozrivej osoby a vytvorenie jej samostatného štatútu. Hoci je uvedené „hybridné“ postavenie „ešte neobvineného svedka“ v právnej praxi akceptované a jeho práva sa svojim rozsahom približujú právam obvineného, dodnes nie je táto otázka dostatočne legislatívne riešená (napríklad z hľadiska zabezpečenia práva na formálnu obhajobu). Jedným z možných riešení by preto mohlo byť zavedenie samostatného procesného postavenia podozrivého s priznaním mu čo najväčšieho rozsahu práv akými dnes disponuje osoba v postavení obvineného. Taktiež by bolo vhodné pouvažovať nad (explicitným) zavedením zásady *nemo tenetur* medzi základné zásady trestného konania vyjadrené v § 2 Trestného poriadku.

Pomerne významnú rolu, vo vzťahu k dokazovaniu drogovej trestnej činnosti, ktoré sa predovšetkým v otázkach zákonnosti získavania drog z dlhodobého hľadiska „pokrivkáva,“ zohráva správne vykonanie prvotných úkonov, súvisiacich so zaistením takejto pre trestné konanie relevantnej veci a zákonné poučenie osoby, u ktorej sa zakázané látky nachádzajú. Procesné nedostatky, najmä v prípade vykonaných prvotných úkonov trestného konania, častokrát vedú k zmareniu celého konania z dôvodu nezákonného postupu „orgánov prvého kontaktu.“ Konvalidácia úkonov vykonaných v rozpore s Trestným poriadkom je potom mimoriadne náročná a často nemožná. Práve nerešpektovanie zásady zákazu sebaobviňovania zo strany zakročujúcich príslušníkov policajného zboru vykonávajúcich služobný zákrok voči podozrivým osobám môže predstavovať zmienený „kameň úrazu.“ Uvedeným pochybeniam je však podľa môjho názoru možné predchádzať zefektívnym vzdelávaním a metodickým usmerňovaním príslušníkov policajného zboru, ktorí sú denne v uliciach a ktorým vďačíme za našu bezpečnosť.

Jedným z vhodných prostriedkov sa javí vypracovanie komplexného poučenia podozrivého z drogovej trestnej činnosti, obsahujúce poučenie o jeho právach v zmysle Trestného poriadku, medzi ktoré, vo svetle vyššie uvedeného, jednoznačne patrí aj právo neprispievať k vlastnému obvineniu. Poučenie o dobrovoľnom vydaní veci spoločne s nemožnosťou donútenia k vydaniu pomocou poriadkovej pokuty (tzv. aktívna kooperácia podozrivého), by malo patriť k povinnej výbave hliadkového či iného zásahového služobného motorového vozidla.

K účinnému potlačaniu drogovej kriminality je nevyhnutné už v počiatkoch minimalizovať zlyhania štátu z hľadiska zákonnosti trestného konania. Mám za to, že tento cieľ je možné dosiahnuť práve dôrazom kladeným na zvyšovanie úrovne kvalifikácie v teréne zasahujúcich zložiek. Rovnako tak sa ako vhodné javí aj zavedenie vyššie spomenu-

tých legislatívnych zmien, jasnejšie upravujúcich právo každého neprispievať k vlastnému obvineniu.

Použitá literatúra

1. HARABKUS, M. Likvidácia dôkazov zo strany páchatel'ov trestnej činnosti a princíp nemo tenetur se ipsum accusare. http://www.ucps.sk/LIKVIDACIA_DOKAZOV_ZO_STRANY_PACHATELOV_TRESTNEJ_CINNOTI_A_PRINCIP_NEMO_TENETUR_SE_IPSUM_ACCUSARE.
2. KMEC, J. et. al. Evropská úmluva o lidských právech : komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012. ISBN:978-80-7400-365-3. 1660 s.
3. MUSIL, J. Zákaz donucování k sebeobviňování (nemo tenetur se ipsum accusare). [online]. Dostupné na: <https://www.mvcr.cz/clanek/zakaz-donucovani-k-sebeobvinovani-nemo-tenetur-se-ipsum-accusare.aspx>.
4. ŠUŠOTA, J. Uplatňovanie zásady nemo tenetur se ipsum accusare vo výsluchu obvineného. Bulletin slovenskej advokácie, 26, 2020, č. 1-2.

Použitá súdna rozhodnutia

1. Rozsudok EŠLP vo veci Funke v. Francúzsko č. 10588/83 zo dňa 25. 02. 1993.
2. Rozsudok EŠLP vo veci Gäfgen v. Nemecko č. 22978/05 zo dňa 01. 06. 2010.
3. Stanovisko NS SR publikované ako R 47/2013.
4. Rozhodnutie NS ČSSR publikované ako Rt 25/1969.
5. Uznesenie NS SR sp. zn. 5 Tdo 71/2014 zo dňa 27. 11. 2014.